

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (seitsmes koda)

18. november 2021 *

Eelotsusetaotlus – Konkurents – Keelatud kokkulepped – ELTL artikli 101 lõiked 1 ja 3 –
Vertikaalsed kokkulepped – Piirang „eesmärgilt“ või „tagajärjelt“ – Erand –
Lõppkasutajaga tehtava potentsiaalse tehingu registreerimine turustaja poolt – Lepingutingimus,
mis annab turustajale „müügitehingu tegemise eesõiguse“ kuueks kuuks alates registreerimisest –
Erand – Kasutaja keeldumine – Euroopa Kohtu pädevus – Puhtalt riigisisene olukord –
Riigisisised õigusnormid, mis kordavad liidu õigusega kehtestatud regulatsiooni

Kohtuasjas C-306/20,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Administratīvā apgabaltiesa (regionaalne halduskohus, Läti)
4. juuni 2020. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse
9. juulil 2020, menetluses

„Visma Enterprise“ SIA

versus

Konkurences padome,

EUROOPA KOHUS (seitsmes koda),

koosseisus: esimese koja president A. Arabadjiev (ettekandja) seitsmenda koja presidendi
ülesannetes, kohtunikud T. von Danwitz ja A. Kumin,

kohtujurist: G. Pitruzzella,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- „Visma Enterprise“ SIA, esindaja: Z. Norenberga,
- Konkurences padome, esindaja: V. Hitrovs,
- Läti valitsus, esindajad: K. Pommere, V. Soņeca ja L. Juškeviča, hiljem K. Pommere,

* Kohtumenetluse keel: läti.

– Euroopa Komisjon, esindajad: N. Khan, P. Berghe ja I. Naglis, hiljem N. Khan ja P. Berghe,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotluses palutakse tõlgendada ELTL artikli 101 lõikeid 1 ja 3 ning komisjoni 20. aprilli 2010. aasta määruse (EL) nr 330/2010 Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 101 lõike 3 kohaldamise kohta teatavat liiki vertikaalsete kokkulepete ja kooskõlastatud tegevuse suhtes (ELT 2010, L 102, lk 1) artiklit 2 ja artikli 4 punkti b.
- 2 Taotlus on esitatud „Visma Enterprise“ SIA (varem „FMS Software“ SIA ja „FMS“ SIA) ning Konkurences padome (konkurentsiamet, Läti) vahelises kohtuvaidluses seoses viimase otsusega määrata Visma Enterprise’ile trahv tema poolt toime pandud Läti konkurentsioiguse rikkumise eest.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

- 3 Määruse nr 330/2010 artikli 2 lõige 1 sätestab:

„1. Aluslepingu artikli 101 lõike 3 kohaselt ja kui käesolevast määrusest ei tulene teisiti, deklareeritakse, et aluslepingu artikli 101 lõiget 1 ei kohaldata vertikaalsete kokkulepete suhtes.

[...]“.

Läti õigus

- 4 Konkurentsiseaduse (konkurences likums) artikli 11 lõikes 1 on sätestatud:

„Keelatud ja algusest peale kehtetud on ettevõtjatevahelised kokkulepped, mille eesmärgiks või tagajärjeks on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi Läti territooriumil, sealhulgas kokkulepped, millega:

- 1) otseselt või kaudselt määratakse kindlaks mis tahes kujul hindu või tariife või nende kujundamistingimusi või lepatakse kokku teabevahetuses müügihindade või -tingimuste kohta;
- 2) piiratakse või kontrollitakse müügi- või tootmismahte, turge, tehnoloogilist arengut või investeringuid;
- 3) jagatakse turge territooriumi, klientide, tarnijate või muude kriteeriumide alusel;

- 4) kehtestatakse tingimused, mille kohaselt sõltub kolmanda isikuga tehingu tegemine, muutmine või lõpetamine selle isiku nõusolekust kohustustega, mis kaubandustavade kohaselt ei ole selle konkreetse tehinguga seotud;
 - 5) kohustatakse osalema või mitte osalema hankemenetlustes või enampakkumistel või tegema selleks toiminguid (või nendest hoiduma), välja arvatud juhul, kus konkurendid on avalikult teada andnud ühise pakkumise tegemisest ja selle pakkumise eesmärk ei ole takistada, piirata või kahjustada konkurentsi;
 - 6) kohaldatakse ebavõrdseid tingimusi samaväärsetes tehingutes kolmandate isikutega, luues nende jaoks ebasoodsamad konkurentsitingimused;
 - 7) kohustatakse tegema toiminguid (või nendest hoiduma), mille tõttu on teine ettevõtja sunnitud teatud turult lahkuma, või millega takistatakse potentsiaalse ettevõtja sisenemist teatud turule.“
- 5 Sama seaduse artikli 11 lõige 2 lubab selliste kokkulepete kehtivust, mis aitavad parandada kaupade tootmist või müüki või edendada majandusarengut, tuues sellega kasu tarbijatele, ning näeb ette, et nende kokkulepete suhtes ei kohaldata lõikes 1 sätestatud keeldu, kui need ei sea puudutatud ettevõtjatele piiranguid, mis ei ole vajalikud eespool nimetatud eesmärkide saavutamiseks, ning kui need ei võimalda kõrvaldada konkurentsi asjaomase turu märkimisväärses osas.
- 6 Sama seaduse artikli 11 lõige 4 sätestab, et Ministru kabinets (ministrite nõukogu, Läti) määrab kindlaks, millised on ettevõtjatevahelised spetsiifilised kokkulepped, mis ei mõjuta oluliselt konkurentsi, ning ka kriteeriumid, mille täitmisel ettevõtjatevahelise kokkuleppe suhtes selle artikli lõikes 1 ette nähtud keelde ei kohaldata.
- 7 Ministrite nõukogu 29. septembri 2008. aasta määrust nr 797 „Teatavate vertikaalsete kokkulepete suhtes konkurentsiseaduse artikli 11 lõikes 1 sätestatud kokkulepete keelu kohaldamata jätmist käsitlevad normid“ (Ministru kabineta noteikumi Nr. 797 „Noteikumi par atsevišķu vertikālo vienošanos nepakļaušanu Konkurences likuma 11. panta pirmajā daļā noteiktajam vienošanās aizliegumam“; edaspidi „määrus nr 797/2008“), mis võeti vastu konkurentsiseaduse artikli 11 lõike 4 alusel, kohaldatakse teatud liiki vertikaalsetele kokkulepetele ja see näeb ette asjakohased erandid.
- 8 Määruse nr 797/2008 punkt 8.2.1 võimaldab erandjuhtudel piirata aktiivset müüki (turustajate tegevus klientide aktiivsel otsimisel territooriumi piiranguta või piiramatu arvu klientide suhtes), kuid keelab piirata passiivset müüki (olukorrad, kus turustaja poole pöördub klient, kes ei ole pärit nimetatud turustajale määratud territooriumilt või ei kuulu ainult talle määratud klientuuri hulka).

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

9. detsembri 2013. aasta otsusega konkurentsiseaduse artikli 11 lõike 1 kohaldamise kohta FMS Software'i, „RGP“ SIA, „Zemgales IT centrs“ SIA, „PC Konsultants“ SIA, „Guno M“ SIA, „Softserviss“ SIA, „I. R. Finanses“ SIA, FMSi ja „FOX“ SIA teatud tegevusele (edaspidi „vaidlusalune otsus“) määras konkurentsiamet äriühingutele FMS Software ja FMS solidaarselt tasumisele kuuluva trahvi 45 000 Läti latti (LVL) (umbes 64 000 eurot).

- 10 Selles otsuses tuvastas konkurentsiamet, et FMS Software, kellele kuulub autoriõigus raamatupidamistarkvarale Horizon ja Horizon Start, oli sõlminud mitme turustajaga selle tarkvara turustamise lepingu, mis nägi ette teatud turustajatele müügiprotsessis eelise, mis piiras konkurentsi nende turustajate vahel. FMS võttis üle ühe FMS Software'i majandustegevuse, millega seoses tuvastati konkurentsiõiguse rikkumine.
- 11 Olles uurinud FMS Software'i ja tema turustajate vahel raamatupidamistarkvara Horizon ja Horizon Start turustamiseks sõlmitud koostöölepinguid ning selle äriühingu ja turustajate vahel 2011. aastaks sõlmitud üht tüüpkoostöölepingut, täheldas konkurentsiamet, et nimetatud lepingu punkt 4.1 näeb ette, et turustaja, kes alustab müügiprotsessi lõppkasutajaga, on kohustatud registreerima potentsiaalse tehingu FMS Software'i välja töötatud andmebaasis, saates selleks täidetud elektroonilise tüüpvormi kasutaja teatud andmetega. Selle punkti kohaselt on müügitehingu tegemise eesõigus turustajal, kes registreerib esimesena potentsiaalse tehingu lõppkasutajaga, välja arvatud juhul, kui kasutaja sellega ei nõustu. Selles tingimuses oli ka ette nähtud, et eesõigus kehtib kuus kuud alates potentsiaalse tehingu registreerimisest (edaspidi „vaidlusalune kokkulepe“).
- 12 Konkurentsiamet leidis, et FMS Software'i turustajate potentsiaalsete klientide andmebaasi loomine ei ole keelatud, kuid potentsiaalse kliendi registreerinud turustajale tekkiv eelis, mis seisneb „müügitehingu tegemise eesõiguses“, tähendab turustajatevaheliste suhete reguleerimist, nii et ainult turustajal, kes esimesena teavitab äriühingut FMS Software, on õigus kindla ajavahemiku jooksul selle kliendiga müügitehing teha, kui viimane ei ole selle vastu. Vaidlusaluse kokkuleppe eesmärk on seega piirata turustajatevahelist konkurentsi raamatupidamistarkvara Horizon ja Horizon Start turustamisel. Kuna registreerimine puudutab potentsiaalseid kliente, kellele kõnealust toodet ei ole veel müüdud, on turustajatel võimatu konkureerida, et pakkuda raamatupidamise tarkvara soodsamatel tingimustel. Nimelt piirab see kasu, mida kliendid saavad turustajatevahelisest konkurentsist, mistõttu vaidlusaluses kokkuleppes ette nähtud eelise andmise – mis on võrdsustatav klientuuripõhise turu jagamisega – eesmärk on piirata konkurentsi raamatupidamistarkvara turustajate vahel. Selle kokkuleppe eesmärk on piirata konkurentsi ning seetõttu ei ole vaja uurida ega tõendada, et sellel on ka konkurentsi piirav tagajärg, ega esitada tõendeid selle kohaldamise või tegeliku täitmise kohta.
- 13 Lisaks leidis konkurentsiamet, et valdusalune kokkulepe ei jää konkurentsiseaduse artikli 11 lõikes 1 sätestatud keelu kohaldamisalast välja määruse nr 797/2008 punkti 8.2.1 alusel, kuna see piirab klientuuri, kellele turustajad saavad raamatupidamistarkvara Horizon ja Horizon Start müüa.
- 14 Konkurentsiameti hinnangul kestis tuvastatud rikkumine enam kui viis aastat ning see lõpetati FMS Software'i initsiatiivil. Lisaks leidis see asutus, et rikkumise eest vastutavaks ei ole asjakohane ega vajalik pidada vaidlusaluse kokkuleppe teisi pooli, st FMS Software'i turustajaid, kuna nad ei olnud osalenud aktiivselt kokkuleppe sõlmimises ja nende turujõud suhetes selle äriühinguga oli väike.
- 15 Visma Enterprise esitas Administratiivā apgabaltiesale (regionaalne halduskohus, Läti) kaebuse, milles ta palus vaidlusalune otsus tühistada, väites eelkõige, et selles on tehtud sisulisi vigu vaidlusaluse kokkuleppe hindamisel, selle eseme tõlgendamisel ning nende kriteeriumide tõlgendamisel, mille alusel hinnata, kas teatavad vertikaalsed kokkulepped jäävad välja konkurentsiseaduse artikli 11 lõikes 1 sätestatud kokkulepete keelu kohaldamisalast.

- 16 Visma Enterprise leiab, et vaidlusalune kokkulepe ei kõrvalda turustajatevahelist konkurentsi, kuna see ei takista turustajaid esitamast oma pakkumisi juba registreeritud kliendile. Ei esine ühtegi selle kokkuleppe välist asjaolu, mis näitaks poolte ühist eesmärki jagada turg klientuuri alusel. Nimelt ei teavitata turustajaid klientide reserveerimisest.
- 17 Visma Enterprise väitis samuti, et keelatud kokkuleppe tuvastamiseks oleks konkurentsiamet pidanud kindlaks tegema rikkumise kaks või enam toimepanijat. Asjaolu, et nimetatud asutus välistas Visma Enterprise'i turustajate vastutuse tuvastatud rikkumise eest, kinnitab, et rikkumist ei esinenud. Lisaks ei võimalda asjaolu, et turustajad ei näidanud vaidlusaluse kokkuleppe sõlmimisel üles aktiivsust ja et nende turujõud suhetes äriühinguga FMS Software oli väike, välistada nende vastutust konkurentsiseaduse artikli 11 lõikes 1 sätestatud keelu rikkumise eest. Samuti tuleb konkurentsiametil esmajärjekorras hinnata, kas FMS Software'i ja tema turustajate vahelise koostöö tingimustele oli erand kohaldatav või mitte, ning alles seejärel, kas konkurentsiseaduse artikli 11 lõige 1 oli kohaldatav või mitte.
- 18 Konkurentsiamet väitis, et vaidlusaluse kokkuleppe eesmärk on jagada kliendid turustajate vahel kuueks kuuks alates registreerimisest ja kõrvaldada nendevaheline konkurents. Selle kokkuleppe eesmärk on piirata konkurentsi, arvestades muu hulgas, et Visma Enterprise ei ole esitanud ühtegi põhjust, mis õigustaks vajadust piirata turustaja õigust pakkuda oma teenuseid teise turustaja poolt reserveeritud klientidele.
- 19 Administratīvā apgabaltiesa (regionaalne halduskohus) rahuldas 8. mai 2015. aasta otsusega Visma Enterprise'i kaebuse osaliselt ja tühistas vaidlusaluse otsuse osas, mis puudutas solidaarselt tasumisele kuuluvat trahvi. Nimetatud kohus kohustas konkurentsiametit võtma vastu uue haldusakti, milles määratakse äriühingule FMS Software trahv, kuid jäetaks trahvi arvutamisel välja FMSi netokäive vaidlusaluse otsuse vastuvõtmisele eelnenud viimasel majandusaastal. Ülejäänud osas jättis kohus hagi rahuldamata.
- 20 Visma Enterprise ja konkurentsiamet esitasid mõlemad selle kohtuotsuse peale kassatsioonkaebuse.
- 21 Senāta Administratīvo lietu departaments (Läti kõrgeima kohtu halduskolleegium) tühistas 16. juuni 2017. aasta otsusega Administratīvā apgabaltiesa (regionaalne halduskohus) 8. mai 2015. aasta kohtuotsuse ja saatis kohtuasja tagasi sellele kohtule uue otsuse tegemiseks.
- 22 Põhikohtuasja pooled esitasid täiendavad seisukohad.
- 23 Visma Enterprise väitis muu hulgas, et esimesena taotluse esitanud turustajale antav eesõigus tähendab, et Visma Enterprise toetab teda pakkumuse ja tehniliste lahenduste väljatöötamisel. Vaidlusaluses kokkuleppes ei luba Visma Enterprise, et registreerimine tagab teiste turustajate hoidumise konkreetsele kliendile pakkumust esitamast või Visma Enterprise'i hoidumise konkreetse kliendi asjus teiste turustajatega konsulteerimast. Samuti ei näe kokkulepe ette mingeid sunnimeetmeid või sanktsioone. Visma Enterprise ei takista teistel turustajatel teha müügitehinguid klientidega, kellele üks Visma Enterprise'i turustajatest on juba teenuseid osutanud. Turustajaid koheldakse põhimõttel „kes ees, see mees“, mis tagab võrdse kohtlemise. Lisaks ei võta koostöö konkreetse turustajaga kliendilt võimalust saada hilisemaks perioodiks raamatupidamistarkvara litsentsi teiselt turustajalt. Visma Enterprise ega turustajad ei takista kliendil turustajat vahetada. Klient võib sõlmida ka lepingu turustajaga, kes ei ole teda esimesena registreerinud, mis välistab turu jagamise võimaluse.

- 24 Vaidlusalune kokkulepe julgustab turustajaid aktiivselt tegutsema raamatupidamistarkvara levitamisel ja viima aktiivselt läbi oma müügitegevust üksteisega konkureerides. Kokkuleppe tingis sektori ja asjaomase toote spetsiifika ning turustussüsteemi eripära, mis väljendub turul sama ülesannet täitva mitme turustaja samaaegses tegutsemises. Registreerimissüsteemi eesmärk on tagada, et kauba tarnimine kliendile ja talle osutatavad teenused oleksid töökindlad ja kvaliteetsed ning et turustajate tööd kontrollitaks, kuna viimased üksi ei suuda mõista klientidele osutatavate teenuste spetsiifilisi külgi.
- 25 Nii on registreerimise – mis tagab, et Visma Enterprise'i teavitatakse õigel ajal ja võimaldatakse tal täita lünki turustaja teadmistes – eesmärk vältida toote maine kahjustamist või seda, et kliendil jääb tarkvarast ja selle funktsioonidest eksitav mulje. Kvaliteetteenuse osutamine pädeva turustaja poolt võimaldab Visma Enterprise'il oma ressursse kokku hoida.
- 26 Vaidlusaluse kokkuleppe eesmärk on seega julgustada nende turustajate tegevust, kes tahavad teha tehinguid Visma Enterprise'iga, et viimane saaks eeldatavat tulu ning potentsiaalsete klientide tegevussektorit ja huve arvesse võttes planeerida oma kasu, kindlaks teha potentsiaalsed kliendid, otsustada oma tootearenduse üle ja anda turustaja taotlusel kliendile tootja hinnaalandust. Sel kokkuleppel on seega õiguspärane eesmärk, kuna see võimaldab korraldada koostööd turustajaga, hinnata toote vastavust ostja vajadustele, seada sisse õiglane koostöö kord turustajatega ja kasutada vahendeid ratsionaalselt.
- 27 Konkurentsiamet väitis vastu, et Visma Enterprise jaotab koordineeritult kliente oma turustajate vahel. Mõistlikku ja majanduslikult põhjendatud selgitust ei saa olla registreerimisel juba enne, kui potentsiaalne klient kinnitab oma soovi alustada Visma Enterprise väljaarendatud tarkvara kasutamist. Võimalike klientide kindlakstegemist ja tootearenduseks vajalikku investeringut saab hinnata alles siis, kui lõppkasutaja on nõustunud hakkama turustatud tarkvara kasutama.
- 28 Visma Enterprise ei kontrolli turustajate tegevust ega pädevust tarkvara edasimüümisel. Ta kontrollib turustajate teadmisi enne nendega koostöö alustamist ning korraldab neile regulaarselt seminare, et täiendada turustajate teadmisi ja arendada nende pädevust. Vaidlusaluses kokkuleppes kasutatud sõnad „välja arvatud juhul, kui lõppkasutaja sellega ei nõustu“ on konkurentsi piirava tagajärje tõendamise määra hindamisel ebaolulised. Kliendi tõenäolise käitumise hindamine tähendab vaidlusaluse lepingutingimuse tegeliku täitmise kontrollimist. Selle tingimuse täitmist ei tule aga arvesse võtta, välja arvatud siis, kui tahta seada konkurentsipiirangu olemasolu sõltuvusse kolmanda isiku tahteavaldusest.
- 29 Konkurentsiamet märkis ka, et vaidlusaluse kokkuleppe täitmine ei loonud ainuõiguslikku ega valikulist turustussüsteemi. Seega ei olnud vaja hinnata, kas esinesid võimalikud passiivse müügi piirangud.
- 30 Administrativā apgabaltiesa (regionaalne halduskohus) jättis 13. septembri 2018. aasta kohtuotsusega kaebuse rahuldamata, tunnistades vaidlusaluse otsuse õiguspäraseks ja põhjendatuks. Olles hinnanud, mis tähtsus on vaidlusaluses kokkuleppes sõnadel „välja arvatud juhul, kui lõppkasutaja sellega ei nõustu“, jõudis see kohus järeldusele, et need sõnad olid tähtsusetud, kuna tegemist oli formaalsusega, ning et lõpptarbija ei olnud klientide jagamise kokkuleppest teadlik. Nimetatud kohtu hinnangul ei saa keelatud kokkuleppe olemasolu tuvastamine sõltuda klientide käitumisest, välja arvatud horisontaalsete kokkulepete korral, mil kartell on tuvastatav vaid siis, kui kliendid ostavad tooteid selle salaja kokku lepitud hinnaga.
- 31 Visma Enterprise esitas selle kohtuotsuse peale kassatsioonkaebuse.

- 32 Senāta Administratīvo lietu departaments (Lāti kõrgeima kohtu halduskolleegium) tühistas 26. novembri 2019. aasta kohtuotsusega Administratīvā apgabaltiesa (regionaalne halduskohus) 13. septembri 2018. aasta kohtuotsuse.
- 33 Senāta Administratīvo lietu departaments (Lāti kõrgeima kohtu halduskolleegium) leidis, et Administratīvā apgabaltiesa (regionaalne halduskohus) ei ole vaidlusaluse kokkuleppe õiguslikku ja majanduslikku konteksti õigesti hinnanud. Selle kokkuleppe laad, ulatus ja piirid ilmnevad selle täitmise viisist, nagu kokkuleppe pooled seda kavandasid, ning see hõlmab ka viisi, kuidas klientide võimalikku keeldumisse suhtutakse ja kuidas need mõjutavad müüja tegutsemisruumi. Lisaks on väheoluline, kas klient on teadlik lepingutingimusest, mis annab talle õiguse tema esimesena registreerinud turustajale eesõiguse andmisest keelduda, või vaidlusaluse kokkuleppe sisust üldiselt.
- 34 Seevastu on oluline teada, kuidas turustajad peavad niisuguse keeldumise korral müügi protsessis tegutsema. Seda aspekti võib täpsustada nii lepingu sõnastust kui ka selle täitmist arvesse võttes. Vajadust hinnata, kas see säte kajastab vaidlusaluse kokkuleppe sisu, ei saa samastada selle tõendamisega, et kokkuleppe tegelik täitmine on rikkumise tuvastamise eeltingimus. Kokkuleppe sisu hindamisel tuleb arvestada nii selle sõnastust kui ka menetlusosaliste esitatud tõendeid, mis võivad viidata kokkuleppe tegelikule laadile.
- 35 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et põhikohtuasjas ei ole vaidlust selles, et vaidlusalune kokkulepe ei mõjuta liikmesriikide vahelist kaubandust. Järelikult tuleb käesolev vaidlus lahendada Lāti õiguse, st konkurentsiseaduse ja määruse nr 797/2008 alusel.
- 36 14. märtsi 2013. aasta kohtuotsuses Allianz Hungária Biztosító jt (C-32/11, EU:C:2013:160) on Euroopa Kohus aga juba tunnistanud ennast pädevaks lahendama liidu õiguse sätteid puudutavaid eelotsusetaotlusi olukorras, kus põhikohtuasja asjaolud on küll väljaspool liidu õiguse otsest kohaldamisala, kuid kus need liidu õigusnormid on muudetud kohaldatavaks riigisisese õigusega, milles puhtalt riigisiseste olukordade reguleerimisel korratakse liidu õiguses sätestatud. Sellistel juhtudel on Euroopa Liidul nimelt kindel huvi selle vastu, et lahknevate tõlgenduste vältimiseks tulevikus tõlgendataks liidu õigusest üle võetud sätteid või mõisteid ühetaoliselt, olenemata sellest, millistel asjaoludel neid kohaldatakse.
- 37 Lisaks tuleneb Senāta Administratīvo lietu departamentsi (Lāti kõrgeima kohtu halduskolleegium) kohtupraktikast seoses kokkulepete tõenäolise mõjuga konkurentsile, et ELTL artikli 101 lõige 1 ja konkurentsiseaduse artikli 11 lõige 1 kehtestavad sama õigusliku raamistiku. See tähendab, et konkurentsiseaduse artikli 11 lõiget 1 ei tohiks kohaldada erinevalt ELTL artikli 101 lõikest 1. Väga tähtis on vältida, et Lātis ei kasutataks keelatud vertikaalsete kokkulepete tuvastamiseks teistsuguseid kriteeriume kui need, mis on ette nähtud liidu õiguses. Õiguskindlus, mille annab kohtute ja institutsioonide ootuspärane praktika, on osa nii Lāti Vabariigi kui ka liidu õiguse üldpõhimõtetest.
- 38 Lisaks võib oluliselt erinev arusaam konkurentsioiguse rikkumisest tekitada liikmesriikide vahel selliseid erinevusi, et see takistab siseturu toimimist, mis on üks Euroopa Liidu õiguse eesmärkidest.

- 39 Põhikohtuasjas on oluline kindlaks teha, kas kokkuleppe puhul, mille kohaselt turustajale, kes esimesena tehingu registreerib, antakse kuue kuu jooksul alates registreerimisest eesõigus asjaomase lõppkasutajaga müügiprotsess läbi viia, kui viimane ei ole selle vastu, saab juba ainuüksi kokkuleppe laadist järeldada, et tegemist on kokkuleppega, mille eesmärk on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi turul.
- 40 Neil asjaoludel otsustas Administrativā apgabaltiesa (regionaalne halduskohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas käesolevas asjas kõnealust tootja ja turustajate vahelist kokkulepet (mille kohaselt on potentsiaalse tehingu esimesena registreerinud turustajal kuue kuu jooksul alates potentsiaalse tehingu registreerimisest eesõigus müügiprotsessi läbiviimiseks kõnealuse lõppkasutajaga, kui viimane ei ole selle vastu) võib pidada [EL] toimimise lepingu õige tõlgenduse kohaselt ettevõtjatevaheliseks kokkuleppeks, mille eesmärk on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi [ELTL] artikli 101 lõike 1 tähenduses?
2. Kas käesolevas asjas kõnealune tootja ja turustajate vaheline kokkulepe, tõlgendatuna kooskõlas [EL] toimimise lepingu sätetega, sisaldab viiteid, mis võimaldavad hinnata, kas see kokkulepe ei ole üldisest keelatud kokkulepete keelust vabastatud?
3. Kas käesolevas asjas kõnealust tootja ja turustajate vahelist kokkulepet, tõlgendatuna kooskõlas [EL] toimimise lepingu sätetega, võib pidada erandiks? Kas erand, mis võimaldab sõlmida vertikaalseid kokkuleppeid, millega piiratakse aktiivset müüki territooriumil või klientide rühmale, mille on tarnija reserveerinud ainult endale või on eraldanud ainult teisele ostjale, kui see keeld ei piira ostja klientide müüki ja kui tarnija (kaebaja) turuosa ei ületa 30%, on kohaldatav ainult ainuõiguslikele turustussüsteemidele?
4. Kas käesolevas asjas kõnealuse tootja ja turustajate vahelise kokkuleppe põhielement, tõlgendatuna vastavalt [EL] toimimise lepingule, võib seisneda üksnes ühe ettevõtja ebaseaduslikus tegevuses? Kas käesoleva kohtuasja asjaolud, tõlgendatuna kooskõlas [EL] toimimise lepingu sätetega, võimaldavad tuvastada, et keelatud kokkuleppes osales üksainus ettevõtja?
5. Kas käesoleva kohtuasja asjaolud, tõlgendatuna kooskõlas [EL] toimimise lepingu sätetega, võimaldavad tuvastada konkurentsi piirangu (moonutuse) turustussüsteemis või [Visma Enterprise'i] eelise või negatiivse mõju konkurentile?
6. Kas juhul, kui käesoleva juhtumi asjaolud, tõlgendatuna kooskõlas [EL] toimimise lepingu sätetega, kui turustusvõrgu turuosa ei ületa 30% ([Visma Enterprise] on tootja, mistõttu hõlmab tema turuosa ka tema turustajate müügimahtusid), võimaldavad tuvastada negatiivse mõju konkurentile turustussüsteemis ja/või väljaspool seda ning kas nimetatud kokkuleppe suhtes kehtib keelatud kokkulepete keeld?
7. Kas vastavalt [EL] toimimise lepingu artikli 101 lõikele 3 ja määruse nr 330/2010 artiklile 2 [koostoimes] selle määruse artikli 4 punktiga b
- kohaldatakse erandit turustussüsteemile, mille kohaselt i) turustaja (kaubandusettevõtja) valib ise potentsiaalse kliendi, kellega ta koostööd teeb; ii) tarnija ei ole objektiivsete, selgelt teada olevate ja kontrollitavate kriteeriumide alusel enne kindlaks määranud konkreetset kliendirühma, kellele iga turustaja oma teenuseid pakub; iii) tarnija reserveerib

turustaja (kaubandusettevõtja) taotlusel selle turustaja jaoks potentsiaalsed kliendid; iv) teised turustajad ei tea või neid ei ole enne potentsiaalse kliendi reserveerimisest teavitatud; või mille kohaselt v) ainus kriteerium potentsiaalse kliendi reserveerimiseks ja sellest tuleneva ainuõigusliku turustussüsteemi kehtestamiseks konkreetse turustaja kasuks on selle turustaja taotlus, mitte tarnija otsus; või mille kohaselt vi) reserveerimine kehtib kuus kuud pärast potentsiaalse tehingu registreerimist (mille järel ainuõiguslik turustamine enam ei kehti);

- võib asuda seisukohale, et passiivne müük ei ole piiratud, kui tarnija ja turustaja vaheline kokkulepe sisaldab tingimust, et ostja (lõppkasutaja) peab saama nimetatud reserveerimisele vastuseisu avaldada, kuid ostjat ei ole sellest tingimusest teavitatud? Kas ostja (lõppkasutaja) käitumine võib mõjutada (põhjendada) tarnija ja turustaja vahelise kokkuleppe tingimusi?“

Euroopa Kohtu pädevus

- 41 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et vaidlusalune kokkulepe puudutab puhtalt riigisisest olukorda ega mõjuta liikmesriikidevahelist kaubandust. Seetõttu tuleks selle kohtu arvates vaidlus lahendada Läti õigust kohaldades. Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab siiski, et Läti kõrgeima kohtu praktika kohaselt kehtestavad ELTL artikli 101 lõige 1 ja konkurentsiseaduse artikli 11 lõige 1 kokkulepetega konkurentsile avaldatava võimaliku mõju osas sama õigusliku raamistiku ning neid kahte sätet ei tuleks kohaldada erinevalt. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul on oluline vältida, et Läti tunnustab niisuguseid keelatud vertikaalsete kokkulepete tuvastamiskriteeriume, mis erinevad liidu konkurentsiniormides ettenähtutest.
- 42 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt on ELTL artiklis 267 sätestatud Euroopa Kohtu ja liikmesriigi kohtute koostöö raames ainult liikmesriigi kohtul, kelle lahendada on vaidlus ja kes peab asjas otsuse tegema, pädevus kohtuasja eripärasid arvestades hinnata nii eelotsuse vajalikkust oma otsuse tegemiseks kui ka Euroopa Kohtule esitatavate küsimuste asjakohasust. Seega, kui esitatud küsimused puudutavad liidu õiguse tõlgendamist, on Euroopa Kohus üldjuhul kohustatud otsuse tegema (18. oktoobri 1990. aasta kohtuotsus Dzodzi, C-297/88 ja C-197/89, EU:C:1990:360, punktid 34 ja 35, ning 10. detsembri 2020. aasta kohtuotsus J & S Service, C-620/19, EU:C:2020:1011, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 43 Samuti peab väljakujunenud kohtupraktika kohaselt Euroopa Kohus aga oma pädevuse kontrollimiseks analüüsima, mis asjaoludel liikmesriigi kohus talle eelotsusetaotluse esitas (10. detsembri 2020. aasta kohtuotsus J & S Service, C-620/19, EU:C:2020:1011, punkt 32 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 44 Sellega seoses tuleb meenutada, et Euroopa Kohus on korduvalt tunnistanud ennast pädevaks lahendama liidu õiguse sätteid puudutavaid eelotsusetaotlusi olukorras, kus põhikohtuasja asjaolud on küll väljaspool liidu õiguse otsest kohaldamisala, kuid kus liidu õigusnormid on muudetud kohaldatavaks riigisisese õigusega, milles järgitakse puhtalt riigisiseste olukordade reguleerimisel liidu õiguses sätestatud (21. juuli 2016. aasta kohtuotsus VM Remonts jt, C-542/14, EU:C:2016:578, punkt 17 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 45 Niisugust pädevust õigustab liidu õiguskorra seisukohast esinev ilmselge huvi selle vastu, et lahknemise tõlgenduste vältimiseks tulevikus tõlgendatakse liidu õigusest üle võetud sätteid ühetaoliselt (vt selle kohta 18. oktoobri 1990. aasta kohtuotsus Dzodzi, C-297/88 ja C-197/89, EU:C:1990:360, punkt 37, ning 10. detsembri 2020. aasta kohtuotsus J & S Service, C-620/19, EU:C:2020:1011, punkt 34 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 46 Käesolevas asjas nähtub eelotsusetaotlusest sisuliselt, et konkurentsiseaduse artikli 11 lõige 1 näeb ette sama õigusliku raamistiku, mis on ette nähtud ELTL artikli 101 lõikes 1, ja et nimetatud artikli 11 lõiget 1 tõlgendatakse samamoodi nagu ELTL artikli 101 lõiget 1.
- 47 Lisaks on selle asjaolu tõttu Euroopa Kohus juba tunnistanud ennast pädevaks lahendama eelotsusetaotlusi seoses ELTL artikli 101 lõike 1 tõlgendamisega puhtalt riigisisestes olukordades, mis ei mõjuta liikmesriikidevahelist kaubandust, kus tuli kohaldada konkurentsiseaduse artikli 11 lõiget 1 (vt selle kohta 26. novembri 2015. aasta kohtuotsus Maxima Latvija, C-345/14, EU:C:2015:784, punktid 11–14, ning 21. juuli 2016. aasta kohtuotsus VM Remonts jt, C-542/14, EU:C:2016:578, punktid 16–19).
- 48 Neil kaalutlustel tuleb järeldada, et Euroopa Kohus on pädev vastama esitatud küsimustele osas, milles need puudutavad ELTL artikli 101 lõike 1 ja ELTL artikli 101 lõike 3 tõlgendamist, mille põhisisu korraldatakse konkurentsiseaduse artikli 11 lõikes 2.
- 49 Seevastu ei ole käesoleva kohtuotsuse punktis 44 viidatud kohtupraktikas kindlaks tehtud, et Euroopa Kohus oleks pädev vastama esitatud küsimustele osas, mis käsitleb määruse nr 330/2010 tõlgendamist. Nimelt nähtub selle määruse artikli 2 lõikest 1, et määruse eesmärk on määrata kindlaks tingimused, mille esinemisel deklareeritakse ELTL artikli 101 lõige 1 vastavalt ELTL artikli 101 lõikele 3 vertikaalkokkulepete suhtes mittekohaldatavaks. Eelotsusetaotlusest ei ilmne aga, et Läti õigusnormid oleksid muutnud määruses nr 330/2010 ette nähtud regulatsiooni kohaldatavaks sellistele olukordadele, nagu on kõne all põhikohtuasjas, mis ei kuulu ELTL artikli 101 kohaldamisalasse ega seega ka selle määruse kohaldamisalasse.

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene, viies ja kuues küsimus

- 50 Oma esimese, viienda ja kuuenda küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas ELTL artikli 101 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et tarnija ja turustaja vahel sõlmitud kokkulepe, mille kohaselt on lõppkasutajaga potentsiaalse tehingu registreerinud turustajal kuue kuu jooksul alates tehingu registreerimisest „müügitehingu tegemise eesõigus“, välja arvatud juhul, kui kasutaja sellega ei nõustu, on käsitatav „kokkuleppena, mille eesmärgiks“ või „tagajärjeks“ on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi viidatud sätte tähenduses.
- 51 Tuleb meenutada, et ELTL artiklis 267 ette nähtud menetluses, mis põhineb liikmesriikide kohtute ja Euroopa Kohtu ülesannete selgel eristamisel, piirdub viimase roll liidu õiguse nende sätete tõlgendamisega, mille kohta on küsimus esitatud ja milleks käesoleval juhul on ELTL artikli 101 lõige 1. Nii ei tule mitte Euroopa Kohtul, vaid eelotsusetaotluse esitanud kohtul anda lõplik hinnang sellele, kas arvestades kõiki asjakohaseid elemente, mis iseloomustavad olukorda põhikohtuasjas ning selle taustaks olevat majanduslikku ja õiguslikku konteksti, on vaidlusaluse

kokkuleppe eesmärgiks piirata konkurentsi (vt selle kohta 14. märtsi 2013. aasta kohtuotsus Allianz Hungária Biztosító jt, C-32/11, EU:C:2013:160, punkt 29, ning 2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus Budapest Bank jt, C-228/18, EU:C:2020:265, punkt 59).

- 52 Euroopa Kohus võib aga eelotsusetaotlust lahendades esitada tema käsutuses oleva toimiku materjalide põhjal täpsustusi, et suunata eelotsusetaotluse esitanud kohut temapoolse tõlgenduse andmisel, et viimane saaks vaidluse lahendada (vt selle kohta 2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus Budapest Bank jt, C-228/18, EU:C:2020:265, punkt 48 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 53 ELTL artikli 101 lõike 1 kohaselt on siseturuga kokkusobimatud ja keelatud kõik sellised ettevõtjatevahelised kokkulepped, ettevõtjate ühenduste otsused ja kooskõlastatud tegevus, mis võivad mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust ning mille eesmärgiks või tagajärjeks on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi siseturu piires.
- 54 Selle keelu kohaldamisalasse kuulumiseks peab kokkuleppe „eesmärgiks või tagajärjeks“ olema takistada, piirata või kahjustada märgatavalt konkurentsi siseturul (vt selle kohta 13. detsembri 2012. aasta kohtuotsus Expedia, C-226/11, EU:C:2012:795, punktid 16, 17 ja 20 ning seal viidatud kohtupraktika, ning 30. jaanuari 2020. aasta kohtuotsus Generics (UK) jt, C-307/18, EU:C:2020:52, punkt 31).
- 55 Alates 30. juuni 1966. aasta kohtuotsusest LTM (56/65, EU:C:1966:38) välja kujunenud Euroopa Kohtu praktikast ilmneb, et selle tingimuse alternatiivse olemuse tõttu, mida väljendab sidesõna „või“, on vaja kõigepealt vaadelda kokkuleppe eesmärki (vt selle kohta 2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus Budapest Bank jt, C-228/18, EU:C:2020:265, punkt 33 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 56 Sellest tuleneb, et see säte, nagu Euroopa Kohus on seda tõlgendanud, eristab selgelt mõisteid „piirang eesmärgilt“ ja „piirang tagajärjelt“, millest kummagi suhtes kehtivad erinevad tõendamisreeglid (30. jaanuari 2020. aasta kohtuotsus Generics (UK) jt, C-307/18, EU:C:2020:52, punkt 63).
- 57 Euroopa Kohtu praktikast tuleneb nimelt, et teatud liiki koostöö ettevõtjate vahel on konkurentsile nii kahjulik, et sellest piisab koostöö kvalifitseerimiseks „piiranguks oma eesmärgilt“, mistõttu koostöö tagajärgi ei ole vaja kontrollida. See kohtupraktika tuleneb asjaolust, et ettevõtjatevahelise koostöö teatud vorme võib juba oma olemuselt pidada tavapärase konkurentsi nõuetekohast toimimist kahjustavaks (2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus Budapest Bank jt, C-228/18, EU:C:2020:265, punkt 35 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 58 Seega ei ole kokkulepete puhul, mis on „oma eesmärgilt piiranguks“ kvalifitseeritavad, vaja uurida – või veelgi enam tõendada – nende tagajärgi konkurentsile, selleks et need kvalifitseerida „konkurentsipiiranguks“ ELTL artikli 101 lõike 1 tähenduses, kuna kogemus näitab, et sellised kokkulepped toovad kaasa tootmise vähenemise ja hinnatõusud, pöördudes ressursside ebaõige jaotusega eriti tarbijate kahjuks (vt selle kohta 30. jaanuari 2020. aasta kohtuotsus Generics (UK) jt, C-307/18, EU:C:2020:52, punkt 64 ja seal viidatud kohtupraktika). Selleks et kokkuleppel oleks konkurentsivastane eesmärk, piisab seega, kui kokkuleppe suudab konkreetset takistada, piirata või kahjustada konkurentsi siseturul (vt selle kohta 14. märtsi 2013. aasta kohtuotsus Allianz Hungária Biztosító jt, C-32/11, EU:C:2013:160, punkt 38).

- 59 Oluline õiguslik kriteerium, mille alusel otsustada, kas kokkulepe on konkurentsipiirang „oma eesmärgilt“, seisneb seega selle kindlakstegemises, kas kokkulepe on juba ise konkurentsile nii piisaval määral kahjulik, et selle tagajärgi ei ole vaja kontrollida (2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus Budapest Bank jt, C-228/18, EU:C:2020:265, punkt 37 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 60 Lisaks tuleb mõistet „konkurentsipiirang oma eesmärgilt“ tõlgendada kitsalt. Nimelt saab seda mõistet kohaldada vaid teatud liiki ettevõtjatevahelise koostöö suhtes, mis kahjustab konkurentsile nii piisaval määral, et saab järeldada, et selle tagajärgede kontrollimine ei ole vajalik (vt selle kohta 2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus Budapest Bank jt, C-228/18, EU:C:2020:265, punkt 54 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 61 Samas ei välista asjaolu, et kokkulepe on vertikaalne, siiski võimalust, et kokkulepe on konkurentsipiirang „oma eesmärgilt“. Nimelt kuigi vertikaalsed kokkulepped on oma laadilt sageli konkurentsile vähem kahjustavad kui horisontaalsed, võib teatud asjaoludel ka neil olla potentsiaalselt iseäranis suur piirav mõju (vt selle kohta 14. märtsi 2013. aasta kohtuotsus Allianz Hungária Biztosító jt, C-32/11, EU:C:2013:160, punkt 43, ning 26. novembri 2015. aasta kohtuotsus Maxima Latvija, C-345/14, EU:C:2015:784, punkt 21).
- 62 Selleks et hinnata, kas ettevõtjatevaheline kokkulepe või ettevõtjate ühenduse otsus kahjustab konkurentsile nii piisaval määral, et seda saab pidada konkurentsipiiranguks „oma eesmärgilt“ ELTL artikli 101 lõike 1 tähenduses, tuleb vaadelda selle tingimuste sisu, eesmärgi, mida sellega soovitakse saavutada, ning selle majanduslikku ja õiguslikku konteksti. Selle konteksti hindamisel tuleb samuti arvesse võtta asjasse puutuvate kaupade või teenuste laadi ning asjaomase turu või asjaomaste turgude tegelikke toimimistingimusi ja struktuuri (2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus Budapest Bank jt, C-228/18, EU:C:2020:265, punkt 51 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 63 Asjaolu, et meetme eesmärgi võib pidada õiguspäraseks, ei välista meetme käsitamist konkurentsipiirava eesmärgiga meetmena, kui sellel on ka muu eesmärk, mida tuleb meetme tingimuste sisu ja meetme konteksti arvestades pidada õigusvastaseks (vt selle kohta 2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus Budapest Bank jt, C-228/18, EU:C:2020:265, punkt 52 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 64 Mis puudutab kõigepealt vaidlusaluse kokkuleppe sisu, siis nähtub eelotsusetaotlusest, et Visma Enterprise'i ja tema turustajate vahel sõlmitud koostöölepingu punktis 4.1 oli ette nähtud, et turustajal, kes esimesena registreerib potentsiaalse tehingu lõppkasutajaga, on kuue kuu jooksul alates potentsiaalse tehingu registreerimisest „müügitehingu tegemise eesõigus“, välja arvatud juhul, kui see kasutaja sellega ei nõustu.
- 65 Tuleb täheldada, et kõnealuse tingimuse sõnastusest, nagu see on esitatud eelotsusetaotluses, ei nähtu, milles see eesõigus seisneb. Konkurentsiamet leidis vaidlusaluses otsuses, et üksnes turustaja, kes esimesena potentsiaalse kliendi registreerib, võib temaga müügitehingu teha, kuid Visma Enterprise vaidles sellele vastu.
- 66 Nagu Euroopa Komisjon Euroopa Kohtule esitatud kirjalikes seisukohtades esile tõi, ei näi see tingimus üksi keelavat sõnaselgelt Visma Enterprise'i turustajatel pöörduda aktiivselt potentsiaalse kliendi poole või vastata selle kliendi nõudmistele. Seega peab vaidlusaluse kokkuleppe täpse sisu kindlaks tegema eelotsusetaotluse esitanud kohus.

- 67 Järgmiseks tuleb märkida, et põhikohtuasja pooled on lahkavamusel ka selle kokkuleppe eesmärgi osas, kuna Visma Enterprise väitis, et selle eesmärk on korraldada koostööd turustajatega, hinnata toote vastavust ostja vajadustele, seada sisse õiglane koostöö kord turustajatega ja kasutada vahendeid ratsionaalselt.
- 68 Vastavalt käesoleva kohtuotsuse punktis 51 meenutatud kohtupraktikale on vaidlusaluse kokkuleppe eesmärkide hindamine eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne.
- 69 Tuleb meenutada, et kuigi selle kindlakstegemisel, kas ettevõtjatevaheline kokkulepe on käsitatav piiranguna, ei tule välja selgitada poolte tahet, ei keela miski konkurentsiasutustel või liikmesriigi ja liidu kohtul seda arvesse võtta (2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus Budapest Bank jt, C-228/18, EU:C:2020:265, punkt 53 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 70 Lõpuks peab eelotsusetaotluse esitanud kohus uurima vaidlusaluse kokkuleppe majanduslikku ja õiguslikku konteksti.
- 71 Juhul kui seda kokkulepet ei saa kvalifitseerida piiranguks „oma eesmärgilt“, peab eelotsusetaotluse esitanud kohus analüüsima selle tagajärgi ning selle kvalifitseerimiseks „konkurentsi piiranguks“ ELTL artikli 101 lõike 1 tähenduses peab ta tuvastama, et esinevad asjaolud, mis näitavad, et ka tegelikult konkurentsi märgatavalt takistati, piirati või kahjustati (vt selle kohta 2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus Budapest Bank jt, C-228/18, EU:C:2020:265, punkt 38 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 72 Selleks tuleb arvesse võtta vaidlusaluse kokkuleppe konkreetset tausta, eelkõige majanduslikku ja õiguslikku konteksti, milles asjaomased ettevõtjad tegutsevad, nende kaupade või teenuste laadi, mida see kokkulepe puudutab, ning asjaomase turu või asjaomaste turgude tegelikke toimimistingimusi ja struktuuri (30. jaanuari 2020. aasta kohtuotsus Generics (UK) jt, C-307/18, EU:C:2020:52, punkt 116 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 73 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt võivad konkurentsi piiravad tagajärjed olla nii tegelikud kui ka potentsiaalsed, kuid igal juhul peavad need olema piisavalt märgatavad (30. jaanuari 2020. aasta kohtuotsus Generics (UK) jt, C-307/18, EU:C:2020:52, punkt 117 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 74 Et hinnata kokkuleppe tagajärgi ELTL artikli 101 seisukohast, tuleb analüüsida, kuidas toimiks konkurents tegelikkuses ilma vaidlusaluse kokkuleppeta (vt selle kohta 30. jaanuari 2020. aasta kohtuotsus Generics (UK) jt, C-307/18, EU:C:2020:52, punkt 118 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 75 Selleks tuleb arvesse võtta eelkõige kokkuleppe esemeks olevate toodete laadi ja seda, kas nende kogus on piiratud või mitte, poolte positsiooni ja tähtsust asjaomaste toodete turul, kokkuleppe isoleeritust või vastupidi selle paigutust kokkulepete kogumis. Selles küsimuses võib sarnaste lepingute olemasolu olla asjaolu, mis ei ole küll määrava tähtsusega, kuid mis koos teiste asjaoludega võib moodustada majandusliku ja õigusliku konteksti, milles kokkulepet tuleb hinnata (vt selle kohta 11. detsembri 1980. aasta kohtuotsus L'Oréal, 31/80, EU:C:1980:289, punkt 19).
- 76 Faktilisele olukorrale vastupidise stsenaariumi ettekujutamise eesmärk on teha kindlaks, millised oleksid turuosaliste realistlikud tegutsemisvõimalused asjaomase kokkuleppe puudumise korral, ning teha seega kindlaks, kuidas toimiks tõenäoliselt turg selle kokkuleppe puudumisel ja milline oleks selle struktuur (vt selle kohta 30. jaanuari 2020. aasta kohtuotsus Generics (UK) jt, C-307/18, EU:C:2020:52, punkt 120).

- 77 Liikmesriigi kohtu ülesanne on kõikide asjakohaste andmete põhjal kindlaks teha, kas vaidlusalune kokkulepe vastab tegelikult tingimustele, mis peavad olema täidetud selleks, et ELTL artikli 101 lõikes 1 sätestatud keeld kuuluks kohaldamisele (11. detsembri 1980. aasta kohtuotsus L'Oréal, 31/80, EU:C:1980:289, punkt 20).
- 78 Lisaks, nagu komisjon sisuliselt väitis, kahjustavad vertikaalsed kokkulepped üldjuhul konkurentsi vähem kui horisontaalsed kokkulepped. Seega on sama kaubamärgi turustajate vahelise konkurentsi piiramine (*intra-brand competition*) põhimõtteliselt problemaatiline üksnes siis, kui on nõrgenenud erinevate kaubamärkide vaheline tegelik konkurents asjaomasel turul (*inter-brand competition*) (vt analoogia alusel 25. oktoobri 1977. aasta kohtuotsus Metro SB-Großmärkte vs. komisjon, 26/76, EU:C:1977:167, punkt 22).
- 79 Eeltoodud kaalutlustest tuleneb, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on kindlaks teha muu hulgas asjaomase turu omadused ja poolte positsioon sellel turul.
- 80 Sellega seoses nähtub eelotsuse küsimuste sõnastusest, et Visma Enterprise'i turuosa ei ületa 30%. Seda asjaolu tuleks teiste asjaolude hulgas arvesse võtta asjaomase turu struktuuri – sealhulgas Visma Enterprise'i turupositsiooni – kindlaksmääramisel, mis võib kuuluda majanduslikku konteksti, milles kõnealust kokkulepet tuleb hinnata.
- 81 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul tuleks seejärel analüüsida, mis mõju avaldab konkurentstile potentsiaalse kliendi „reserveerimine“ turustaja poolt, arvestades eelkõige asjaolu – mis eelotsuse küsimuste sõnastust arvestades näib olevat kindlaks tehtud –, et turustajaid ei teatata ette potentsiaalse kliendi „reserveerimisest“ ja et lõppkliendi ei teavitata tema võimalusest mitte nõustuda kas reserveerimise või selle kestusega.
- 82 Kõiki eelnevaid kaalutlusi arvestades tuleb esimesele, viiendale ja kuuendale küsimusele vastata, et ELTL artikli 101 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et tarnija ja turustaja vahel sõlmitud kokkulepe, mille kohaselt on turustajal, kes esimesena registreerib võimaliku tehingu lõppkasutajaga, kuue kuu jooksul alates selle tehingu registreerimisest „müügitehingu tegemise eesõigus“, välja arvatud juhul, kui kasutaja sellega ei nõustu, ei ole käsitatav „kokkuleppena, mille eesmärgiks“ või „tagajärjeks“ on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi viidatud sätte tähenduses, välja arvatud juhul, kui selle kokkuleppe tingimusi, eesmärgi ja konteksti arvestades võib asuda seisukohale, et kokkulepe on niisuguse kvalifikatsiooni andmiseks konkurentsi piisaval määral kahjustav. Juhul kui see kokkulepe ei ole konkrentsi piirang „oma eesmärgilt“ ELTL artikli 101 lõike 1 tähenduses, peab liikmesriigi kohus analüüsima, kas kõiki põhikohtuasja asjakohaseid asjaolusid, sealhulgas asjaomaste ettevõtjate tegutsemise majanduslikku ja õiguslikku konteksti, puudutatud kaupade või teenuste laadi ning asjaomase turu tegelikke toimimistingimusi ja struktuuri arvestades võib seda kokkulepet pidada piisavalt märgatavalt konkurentsi piiravaks kokkuleppeks selle tegeliku või võimaliku mõju tõttu.

Teine, kolmas ja seitsmes küsimus

- 83 Teise, kolmanda ja seitsmenda küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas ELTL artikli 101 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et tarnija ja turustaja vahel sõlmitud kokkuleppele, mille kohaselt on lõppkasutajaga esimesena potentsiaalse tehingu registreerinud turustajal kuue kuu jooksul alates selle tehingu registreerimisest „müügitehingu tegemise eesõigus“, välja arvatud juhul, kui kasutaja sellega ei nõustu, võib juhul,

kui see on käsitatav „kokkuleppena, mille eesmärgiks“ või „tagajärjeks“ on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi ELTL artikli 101 lõike 1 tähenduses, kohaldada selle artikli lõikes 3 ette nähtud erandit.

- 84 Tuleb meenutada, et igale kokkuleppele, mis osutub ELTL artikli 101 lõikega 1 vastuolus olevaks, saab selle artikli lõikes 3 sätestatud erandit kohaldada üksnes juhul, kui see vastab nimetatud sättes toodud kumulatiivsetele tingimustele, sealhulgas tingimusele, et see aitab parandada kaupade tootmist või levitamist või edendada tehnilist või majanduslikku progressi (vt selle kohta 11. septembri 2014. aasta kohtuotsus MasterCard jt vs. komisjon, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punkt 230 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 85 Samuti ilmneb väljakujunenud kohtupraktikast, et ELTL artikli 101 lõike 3 esimeses tingimuses ette nähtud paranemist ei saa samastada iga eelisega, mida äripartnerid vaidlusalusest kokkuleppes oma tootmis- või turustustegevuse jaoks saavad. See paranemine peab väljenduma ka märgatavates objektiivsetes eelistes, mis heastavad sellest kokkuleppes konkrentsile tekkiva negatiivse mõju (11. septembri 2014. aasta kohtuotsus MasterCard jt vs. komisjon, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punkt 234 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 86 Kokkuleppe uurimisel eesmärgiga teha kindlaks, kas see aitab parandada tootmist või kaupade levitamist või edendada tehnilist või majanduslikku progressi ja toob kaasa märgatavaid objektiivseid eeliseid, tuleb lähtuda faktiliste asjaolude kohta ettevõtjate esitatud argumentidest ja tõenditest (11. septembri 2014. aasta kohtuotsus MasterCard jt vs. komisjon, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punkt 235 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 87 Niisuguse uurimise käigus võib olla vajalik võtta arvesse vaidlusaluse kokkuleppe valdkonna laadi ja võimalikke iseärasusi, juhul kui see laad ja iseärasused on uurimise tulemuse jaoks otsustava tähtsusega. Lisaks tuleb ELTL artikli 101 lõike 3 kohaldamisel arvesse võtta soodsat mõju kõikidele tarbijatele asjaomastel turgudel (11. septembri 2014. aasta kohtuotsus MasterCard jt vs. komisjon, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punkt 236 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 88 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu esitatud teabest nähtub, et Visma Enterprise'i väidete kohaselt on vaidlusaluse kokkuleppe eesmärk eelkõige parandada tema toote turustust, pakkuda parema kvaliteediga toodet ja kokku hoida.
- 89 Neil asjaoludel on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne hinnata, kas see kokkulepe aitab parandada põhikohtuasjas kõne all olevate toodete tootmist või turustamist ja kas see vastab muudele ELTL artikli 101 lõikes 3 sätestatud tingimustele.
- 90 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb teisele, kolmandale ja seitsmendale küsimusele vastata, et ELTL artikli 101 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et tarnija ja turustaja vahel sõlmitud kokkuleppele, mille kohaselt on lõppkasutajaga esimesena potentsiaalse tehingu registreerinud turustajal kuue kuu jooksul alates selle tehingu registreerimisest „müügitehingu tegemise eesõigus“, välja arvatud juhul, kui kasutaja sellega ei nõustu, võib juhul, kui see on käsitatav „kokkuleppena, mille eesmärgiks“ või „tagajärjeks“ on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi ELTL artikli 101 lõike 1 tähenduses, kohaldada selle artikli lõikes 3 ette nähtud erandit ainult juhul, kui see kokkulepe vastab selles sättes ette nähtud tingimustele.

Neljas küsimus

- 91 Eelotsusetaotlusest nähtub, et Administratīvā apgabaltiesa (regionaalne halduskohus) esitas neljanda küsimuse tulenevalt Visma Enterprise'i kriitikast vaidlusaluse otsuse selle osa suhtes, milles konkurentsiamet leidis, et FMS Software'i turustajaid ei ole asjakohane ega vajalik pidada tuvastatud rikkumise eest vastutavaks. Selle kriitika raames väitis Visma Enterprise sisuliselt, et kuna konkurentsiseaduse artikli 11 lõige 1, mis kordab ELTL artikli 101 lõike 1 põhisisu, puudutab ettevõtjatevahelisi kokkuleppeid, ei saanud konkurentsiamet karistada vaid ühte vaidlusaluse kokkuleppe poolt, sest nii möönab ta, et neid sätteid ei ole rikutud.
- 92 Seega tuleb neljandat küsimust mõista nii, et sellega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas ELTL artikli 101 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et seda sätet rikkuva kokkuleppe olemasolu on välistatud, kui seda sätet kohaldama volitatud asutuse hinnang on valikuline isikute osas, kellele omistatakse vastutus selle rikkumise eest.
- 93 Nagu on meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 53, on ELTL artikli 101 lõike 1 kohaselt siseturuga kokkusobimatud ja keelatud kõik sellised ettevõtjatevahelised kokkulepped, ettevõtjate ühenduste otsused ja kooskõlastatud tegevus, mis võivad mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust ning mille eesmärgiks või tagajärjeks on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi siseturu piires.
- 94 Vastavalt Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikale piisab selleks, et oleks tegemist „kokkuleppega“ ELTL artikli 101 lõike 1 tähenduses, asjasse puutuvate ettevõtjate väljendatud ühisest tahtest tegutseda turul teatud kindlal viisil (14. jaanuari 2021. aasta kohtuotsus Kilpailu- ja kuluttajavirasto, C-450/19, EU:C:2021:10, punkt 21 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 95 ELTL artikli 101 rikkumise tuvastamine peab seega põhinema hinnangul selles sättes ette nähtud tingimuste kohta.
- 96 Sellest järeldub, et ELTL artikli 101 lõike 1 alusel keelatud kokkuleppe olemasolu küsimus erineb põhimõtteliselt rikkumise eest vastutuse omistamise ja kokkuleppe pooltele karistuse määramise küsimusest, isegi kui teatud faktilised asjaolud võivad osutada asjakohaseks hinnangu andmisel mõlemas küsimuses.
- 97 Esimene küsimus puudutab nimelt ELTL artikli 101 lõike 1 kohaldamise tingimusi, samas kui teine küsimus puudutab selle sätte rikkumise tagajärgi, kusjuures viimati nimetatud küsimus kerkib üldjuhul alles siis, kui varem on tuvastatud viidatud sätte rikkumine.
- 98 Seega kui ELTL artikli 101 lõiget 1 rikkuva kokkuleppe olemasolu on selles sättes ette nähtud kriteeriumide alusel kindlaks tehtud, ei saa selle rikkumise tuvastamist põhimõtteliselt mõjutada hinnang, mille seda sätet kohaldama volitatud asutus annab seoses vastutuse omistamisega kokkuleppe pooltele rikkumise eest.
- 99 ELTL artikli 101 lõike 1 kohaldamise tingimusi puudutav küsimus erineb ka küsimusest – mida põhikohtuasjas ei ole esitatud –, kas seda sätet kohaldama volitatud asutus võib viidatud sätte rikkumise eest vastutuse omistada ainult ühele sellise kokkuleppe poolele, mis on käsitatav selle sätte rikkumisena.

- 100 Neil asjaoludel tuleb neljandale küsimusele vastata, et ELTL artikli 101 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et selle sättega keelatud kokkuleppe olemasolu ei saa välistada ainuüksi põhjusel, et seda sätet kohaldama volitatud asutuse hinnang on kokkuleppe pooltele rikkumise eest vastutuse omistamise küsimuses valikuline.

Kohtukulud

- 101 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse riigisisene kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (seitsmes koda) otsustab:

1. ELTL artikli 101 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et tarnija ja turustaja vahel sõlmitud kokkulepe, mille kohaselt on lõppkasutajaga potentsiaalse tehingu registreerinud turustajal kuue kuu jooksul alates tehingu registreerimisest „müügitehingu tegemise eesõigus“, välja arvatud juhul, kui kasutaja sellega ei nõustu, ei ole käsitatav „kokkuleppena, mille eesmärgiks“ või „tagajärjeks“ on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi viidatud sätte tähenduses, välja arvatud juhul, kui selle kokkuleppe tingimusi, eesmäärke ja konteksti arvestades võib asuda seisukohale, et kokkulepe on niisuguse kvalifikatsiooni andmiseks konkurentsi piisaval määral kahjustav.

Juhul kui see kokkulepe ei ole konkurentsipiirang „oma eesmärgilt“ ELTL artikli 101 lõike 1 tähenduses, peab liikmesriigi kohus analüüsima, kas kõiki põhikohtuasja asjakohaseid asjaolusid, sealhulgas asjaomaste ettevõtjate tegutsemise majanduslikku ja õiguslikku konteksti, puudutatud kaupade või teenuste laadi ning asjaomase turu tegelikke toimimistingimusi ja struktuuri arvestades võib seda kokkulepet pidada piisavalt märgatavalt konkurentsi piiravaks kokkuleppeks selle tegeliku või võimaliku mõju tõttu.

2. ELTL artikli 101 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et tarnija ja turustaja vahel sõlmitud kokkuleppele, mille kohaselt on lõppkasutajaga esimesena potentsiaalse tehingu registreerinud turustajal kuue kuu jooksul alates selle tehingu registreerimisest „müügitehingu tegemise eesõigus“, välja arvatud juhul, kui kasutaja sellega ei nõustu, võib juhul, kui see on käsitatav „kokkuleppena, mille eesmärgiks“ või „tagajärjeks“ on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi ELTL artikli 101 lõike 1 tähenduses, kohaldada selle artikli lõikes 3 ette nähtud erandit ainult juhul, kui see kokkulepe vastab selles sättes ette nähtud tingimustele.
3. ELTL artikli 101 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et selle sättega keelatud kokkuleppe olemasolu ei saa välistada ainuüksi põhjusel, et seda sätet kohaldama volitatud asutuse hinnang on kokkuleppe pooltele rikkumise eest vastutuse omistamise küsimuses valikuline.

Allkirjad